

Ποίηση και ποιητικότητα στο έργο του Κ. Αξελού

Εισήγηση του Γιώργου Δουατζή στην διημερίδα για τον Κ. Αξελό
Αθήνα 21 - 22 Σεπτεμβρίου 2012

Κυρίες, κύριοι,

Είχα την τύχη και την τιμή να καταγράψω την συνομιλία μου με τον μεγάλο μας στοχαστή, την τελευταία του συνέντευξη που μου παραχώρησε - με την ευγενική φροντίδα της Κατερίνας Δασκαλάκη - στις 5 Μαρτίου 2009, πριν φύγει οριστικά από τη ζωή, (στις 4 Φεβρουαρίου του 2010), σε ηλικία ογδόντα έξι ετών. Το υλικό αυτό, αποτέλεσε τον κορμό του βιβλίου "Το σπασμένο παιχνίδι" των εκδόσεων Καπόν.

Κατά τη συνομιλία αυτή που εξελίχθηκε στη Θεσσαλονίκη καθώς και στην αλληλογραφία που προηγήθηκε όταν βρισκόταν στο Παρίσι, μου έκανε εντύπωση τόσο η ποιητικότητα του λόγου του, με τη λογοτεχνική σημασία του όρου, όσο και η πρόταξη της ποιητικότητας ως αναγκαία προϋπόθεση για την ανοιχτή σκέψη, για το παιχνίδι της περιπλάνησης, για το περίφημο άνοιγμα το τόσο ζωογόνο στη σκέψη του Κώστα Αξελού. Αυτή η διαπίστωση με οδήγησε στο να επανέλθω στην ανάγνωση του έργου του. Ξαναδιαβάζοντας, επιβεβαίωσα ότι η ποιητικότητα και η Ποίηση είναι λέξεις, έννοιες, που επανέρχονται συχνά στον λόγο του Αξελού. Συνιστούν, κατά τη γνώμη μου, ιδιαίτερο σημείο της συλλογιστικής του, ίσως παραγνωρισμένο. Ο Αξελός, προσέδιδε στην ποιητικότητα μια ευρύτατη έννοια, αυτήν της κοσμικής διάχυσης της δημιουργίας, της ίδιας της γέννησης. Η χρήση των όρων ποιητικότητα και Ποίηση σε πολλές περιπτώσεις, γίνεται με τρόπο που δεν αφήνει καμιά αμφιβολία ότι αποτελούσαν βασικά εργαλεία στην εξέλιξη της σκέψης του.

Δεν διεκδίκησα ποτέ την μοναδικότητα μιας αλήθειας, πόσο περισσότερο τώρα, που επιχειρώ να μιλήσω για το έργο ενός στοχαστή, για τον οποίο κάθε αλήθεια περιέχει την αυτοαναιρεσή της από τη στιγμή κίολας της ύπαρξής της και η εμφάνιση και εξαφάνισή της αλληλοδιαδέχονται η μία την άλλη συνεχώς. Η εισήγησή μου αποτελεί μια προσπάθεια μικρής καταγραφής αποσπασμάτων του λόγου του, τα οποία αναφέρονται στην Ποίηση και την ποιητικότητα, αποτελεί μια απόπειρα να εντοπίσω τα κοινά στοιχεία Ποίησης, ποιητικότητας και

φιλοσοφίας, τα οποία συναντώνται, συχνά τεμνόμενα, κατά έναν αριστοτεχνικό τρόπο στο έργο του Αξελού. Ζητώ δε προκαταβολικά την επιείκειά σας, αν λόγω της ιδιότητας που φέρω, του ποιητή, είναι πρόδηλη μια υπερευαίσθησία στον χειρισμό του θέματός μου.

Θεωρώ ότι ο Κώστας Αξελός υπήρξε μέγας ποιητής. Με τη διπλή έννοια του όρου, όπως την εκλάμβανε ο μεγάλος αυτός στοχαστής. Με την έννοια της Ποίησης ως λογοτεχνικού είδους – εδώ σας παραπέμπω στην ποιητικότετη χρήση της γλώσσας του. Αλλά πρωτίστως, με την έννοια της δημιουργίας, της διαδικασίας της δημιουργικής σκέψης που συντελεί στο άνοιγμα του κόσμου και στην προσέγγιση του αινίγματός του. Άλλωστε η Ποίηση για εκείνον, είναι η αρχή, το ποιείν της δημιουργίας. Όπως λέει: *“η ποίηση η ίδια, η ποίηση η ανθρώπινη, υπακούει και μπορεί να επικοινωνήσει με την ποιητικότητα του κόσμου”* και *“πέρα από την ποίηση του ανθρώπου, την επική, τη λυρική, με τα σημερινά γραψίματα όλων των ειδών, υπάρχει η ποιητικότητα του κόσμου, που είναι πιο δυνατή και η ανθρώπινη ποίηση είναι ένα απλό ανταύγασμα”*.

Για τον Αξελό, η τέχνη αποτελεί *“ανθρώπινο ποιητικό έργο”* το οποίο *“παράγει και καταναλώνει το τίποτα”*. Και πράγματι, πόσοι δημιουργοί, ποιητές, καλλιτέχνες, δεν αναζήτησαν συχνά αυτόν τον εξαιρετικό ποιητικό βηματισμό προς αυτές τις κατά τον Αξελό διεργασίες παραγωγής και κατανάλωσης του τίποτα, οι οποίες δίνουν δικαιολογία ύπαρξης, κυρίως μετά τη μοιρασιά τους. Πολύ ενδιαφέρων είναι ο προσδιορισμός του Αξελού για την τέχνη, που την αναφέρει ως *“ανθρώπινο ποιητικό έργο”*, όσο και ο όρος που χρησιμοποιεί λέγοντας *“ανθρώπινη ποίηση”*. Η Ποίηση λοιπόν θα μπορούσε να είναι και μη ανθρώπινο έργο, η παραγωγή ποιητικού έργου ίσως δεν αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο των ανθρώπων, αλλά αντίκρουσμα της φυσικής νομοτέλειας. Η σκέψη μας οδηγείται στην κατά Αξελό ευρύτερη πρόσληψη της Ποίησης, άρα και της ίδιας της τέχνης, ως δημιουργίας.

Όπως όλα τα σημαντικά έργα, το έργο του Κώστα Αξελού δεν έχει ηλικία. Όποτε κι αν το ανακαλύψεις, πάντα θα νιώθεις ότι άργησες να το γνωρίσεις. Κι αυτό, όχι μόνο διότι εισπράττεις ως αναγνώστης τα στοιχεία ενός φιλοσοφικού λόγου, αλλά κυρίως διότι ο λόγος του Αξελού συγκινεί, ευαισθητοποιεί και δρα ποιητικά, χωρίς να αναιρείται ο βασικός στόχος της αναζήτησης της αλήθειας, της αιτίας της γέννησης και του κόσμου. Πιστεύω ότι Ποίηση και φιλοσοφία, είναι δύο

διαφορετικοί δρόμοι προς την αναζήτηση της αλήθειας. Όταν ο βηματισμός γίνεται συγχρόνως και στους δύο αυτούς δρόμους, όπως στην περίπτωση του Αξελού, το αποτέλεσμα είναι άκρως γοητευτικό και κυρίως παραγωγικό.

Ποιητής και φιλόσοφος έχουν αντικείμενο τον άνθρωπο, τη ζωή, τον κόσμο. Και οι δυο έχουν ως κινητήρια δύναμη το γιατί, την ανάγκη η οποία οδηγεί στην χαρά της δημιουργίας, της Ποίησης, του στοχασμού και τελικά στην ευδαιμονία του ανθρώπου. Ο φιλόσοφος - στοχαστή προτιμούσε να τον λέει ο Αξελός - δεν μπορεί να στεγανοποιήσει τη λογική και να απομονώσει το συναίσθημα στην ανθρώπινη οντότητα, αλλά την εξετάζει ως όλον με όλα τα συστατικά του. Μιλώντας για τον μεγαλύτερο φόβο του, είπε ότι φοβάται "το στέγνωμα της ψυχής και της σκέψης". Δεν θα μπορούσε να μιλήσει αλλιώς ο Αξελός. Η Ποίηση εδράζεται στο ανθρώπινο όλον, στο συναίσθημα, στην αγωνία για τον διπλανό. Η Ποίηση διαλογίζεται με τον εαυτό, με τον άλλο, με την κοινωνία, με τον κόσμο. Αλλά με έναν ιδιάζοντα, κατά περίπτωση κάθε ποιητή, τρόπο. Και μέσα από αυτόν τον διάλογο η Ποίηση προσεγγίζει την αλήθεια, την αναζητά χωρίς να κρύβει την αγωνία αυτής της αναζήτησης, αναδεικνύοντας τα συναισθήματα που γεννώνται σε αυτήν την συχνά οδυνηρή πορεία.

Ο Αξελός τόλμησε, χειρίστηκε, αποδέχθηκε την ταύτιση των δύο ξεχωριστών, αλλά τόσο συγγενών οντοτήτων, Ποίησης και φιλοσοφίας και ίσως για αυτό εμφανίζεται τόσο διάχυτη η ποιητικότητα στο έργο του. Χαρακτηριστικά τα λόγια του: "Οι μεγάλοι φιλόσοφοι, οι μεγάλοι στοχαστές όπως ο Ηράκλειτος, ο Πλάτων, ο Χέγκελ, ο Νίτσε, ο Χάιντεγκερ είχαν συγχρόνως και μεγάλο ποιητικό άνοιγμα. Στην κορυφή της δοκιμής ενός έργου, η ποιητικότητα συναντάει τη στοχαστικότητα". Και εδώ, ο Αξελός διευκρινίζει: "Βέβαια ένας καθηγητής φιλοσοφίας που διδάσκει πολύ συνετά Αριστοτέλη και Λάϊμπνιτς, δεν καταλαβαίνει καν το ερώτημα της ποιητικότητας". Η αντιμετώπιση της φιλοσοφίας μηχανιστικά, ως έργου μόνον της λογικής, έργου απομακρυσμένου από το συναίσθημα το οποίο προϋποθέτει η ύπαρξη της Ποίησης, δεν επιτρέπει την κατανόηση της ποιητικότητας. Και οι μεγάλοι στοχαστές έχουν ποιητικό άνοιγμα, όπως μας λέει ο Αξελός.

Όσο μελετάω τον λόγο του Αξελού, γραπτό και προφορικό, ανακαλύπτω συνεχώς νέες αλήθειες, διαπιστώνω ότι ο λόγος του με θέλγει κατά τον τρόπο που με θέλγει ο γνήσιος ποιητικός λόγος. Ο

λόγος του δεν χωράει στείρους ακαδημαϊσμούς, μονόπλευρες προσεγγίσεις, αυστηρές ιεραρχήσεις. Ο λόγος του διατρέχεται από το ποιητικό στοιχείο, προκαλεί συγκίνηση, δημιουργεί εικόνες, διαθέτει παραστατικότητα, συναίσθημα. Διαθέτει τα ποιητικά στοιχεία που οδηγούν στην αποκάλυψη της αλήθειας του ποιητή, χωρίς αυτό να αναιρεί τον χειρισμό του βασικού εργαλείου της φιλοσοφίας, της λογικής. Ίσως μάλιστα αυτό ακριβώς το στοιχείο είναι που διαφοροποιεί τον λόγο του Αξελού από αυτόν άλλων στοχαστών και τον κάνει ακόμα πιο ενδιαφέροντα, ελκυστικό. Δείχνει να μην τον αφορά να στεγαστεί σε στερεότυπα μορφής, πόσο περισσότερο ουσίας και ανοίγεται στον χώρο της σκέψης συντροφιά με τον ποιητικό λόγο, ως λόγο δημιουργίας, ο οποίος φέρνει καμιά φορά μια γοητευτική αμηχανία στον αναγνώστη. Και μόνο η φράση του: *“Ομολογώ ότι έχω μια θεμελιακή νοσταλγία, εκείνη του μέλλοντος”*, συνιστά κατά τη γνώμη μου, ένα υπέροχο ποίημα.

Ο Αξελός γνώριζε καλά ότι το έργο είναι ο καλύτερος ερμηνευτής του εαυτού του, πολύ καλύτερος ερμηνευτής από τον ίδιο το δημιουργό του, τον οποίο ως ποιητή, μπορεί τελικά να τον συντρίψει. Και τέτοιου είδους ερμηνείες δεν χωρούν το θόλωμα της κριτικής σκέψης από κάθε λογής συναισθήματα, τα οποία όταν κυριαρχούν, φθείρουν. Όταν τον ρώτησα αν η ελπίδα και η απελπισία περιορίζουν τη σκέψη, μου είπε ότι *“είναι αντιμετώπισεις σχετικές, στενές. Είναι και μένουν ψυχολογικές, άρα περιορισμένες”*. Του μίλησα επίσης για το ναρκισσισμό και τη ματαιοδοξία, για να μου απαντήσει: *“Όλα τα έχω νιώσει. Τα θεωρώ ευτελή, αλλά αναγκαία, ότι συγκροτούν κι αυτά την ολότητα και ότι κανένας δεν μπορεί να βγει από την ιστορία με καθαρά χέρια. Αν θέλει να κρατήσει τα χέρια του καθαρά, δεν θα έχει χέρια. Ο άνθρωπος λαβαίνει μέρος σε αυτή την απογύμνωση. Σε ό,τι γίνεται δεν είναι ποτέ απέξω”*.

Και ο άνθρωπος αυτός, ο οξύνους, με την άκρως διεισδυτική σκέψη, με τα μοναδικά πετάγματα του νου, δεν είχε λόγο να κρύψει τις ευαισθησίες του. Μιλώντας για τα συναισθήματα, μου είπε ότι κάποιες στιγμές μπορεί να είναι *“σαν μικρό παιδί που κλαίει επειδή του πήραν ένα αντικείμενο. Απλώς – συνέχισε - δεν νομίζω ότι το συναίσθημα είναι η βάση. Οι άνθρωποι φθείρονται ασχολούμενοι με το συναίσθημα, που είναι μια επιφανειακή έννοια, ενώ στην πραγματικότητα αυτό που έχει σημασία είναι η βαθιά ψυχική συμμετοχή. Είναι φθοροποιό το συναίσθημα άμα κυριαρχήσει”*.

Όπως προανέφερα, στα κείμενα του Αξελού, είναι συχνή η αναφορά στην Ποίηση, ως δημιουργία, η οποία μας οδηγεί στο μοναδικό άνοιγμα εκπνοής μιας θηριώδους εισπνοής, που μας κρατάει ζωντανούς, αισθαντικούς, σκεπτόμενους. Την Ποίηση στην οποία βρίσκεται ένας πυρήνας ελευθερίας, χωρίς την οποία δεν μπορεί να υπάρξει ποιητικό έργο, όπως είναι αδιανόητο να υπάρξει φιλοσοφία σε συνθήκες ανελευθερίας. Το ζωογόνο στοιχείο της ελευθερίας είναι βασική προϋπόθεση ύπαρξης της Ποίησης και της φιλοσοφίας, της ύπαρξης του ποιητή και του φιλοσόφου. Το άνοιγμα για τον Αξελό δεν μπορεί να υπάρξει παρά με βασικό μοχλό την Ποίηση. Λέει ο ίδιος: “Η εποχή μας έχει πέσει χαμηλά και η φιλοσοφία ζει το τέλος της. Οι ιδεολογίες πεθαίνουν γενικευόμενες. Μετά τις ιδεολογίες και τη φιλοσοφία, υπάρχει χώρος για μια ανοιχτή ποιητική σκέψη. Με την ποίηση και με τη σκέψη ο άνθρωπος μπορεί να ανοιχτεί στη φύση, στην τεχνική και στο περιπλανώμενο παιχνίδι επάνω σε έναν ληξιπρόθεσμο πλανήτη”.

Πέρα από αυτό το “απλό ανταύγασμα” όπως χαρακτηρίζει ο στοχαστής την ανθρώπινη Ποίηση, “υπάρχει η ποιητικότητα του κόσμου, που είναι πιο δυνατή”. Όταν του είπα πως πιστεύω ότι η σκέψη και το έργο του είναι διαποτισμένα από την Ποίηση, απάντησε άμεσα: “Αναμφισβήτητα. Διότι η λέξη ποίηση προέρχεται από το ποιώ, είναι ο τρόπος που εμφανίζονται τα πράγματα έτσι όπως κι εγώ τα λέω και τα πράττω. Η ποίηση η ίδια, η ποίηση η ανθρώπινη, υπακούει και μπορεί να επικοινωνήσει με την ποιητικότητα του κόσμου, του χωρο-χρονικού Ανοίγματος”.

Η φιλοσοφία καταγράφει, πιστοποιεί, ανοίγει δρόμους, ενοράται. Του θύμισα πως και η Ποίηση, που είναι διάχυτη στο έργο του, ενοράται. “Ενοράται – μου είπε – αλλά όλα ακριβώς είναι και εν τω χρόνω. Υπάρχουν στιγμές όπου η ποίηση στέκεται ακίνητη, δηλαδή η ίδια η ποίηση δεν δημιουργείται. Η αλλαγή που έχει γίνει, είναι ότι η Ποίηση υπάγεται στη λογοτεχνία, τη λιερατούρα. Ενώ, δεν μπορούμε να πούμε ότι ο Σοφοκλής είναι λογοτεχνία. Είναι κάτι άλλο. Είναι μεγάλη ποίηση, είναι τραγική ποίηση. Σήμερα υπάγουμε την ποίηση σε ένα τομέα της λογοτεχνίας, ενώ αυτή η ποίηση δεν είναι εκείνη που με ενδιαφέρει. Με ενδιαφέρει η ποίηση που ξεφεύγει από όλα τα όρια και κυρίως σε μεγάλους ποιητές, στους δύο μεγαλύτερους ποιητές των μοντέρνων εποχών, στον Χέλντερλιν και στον Ρεμπώ, εκεί που η ποίηση φτάνει σε

ένα ύπατο σημείο και συντρίβεται, συντρίβοντας συγχρόνως τον ποιητή της”.

Κορυφαία πιστοποίηση αυτή η κορύφωση και η συντριβή. Στο ύπατο σημείο της, η Ποίηση, αυτή που ξεφεύγει από όλα τα όρια, συντρίβεται και συντρίβει συγχρόνως τον ποιητή της. Σκέψη, που μόνον ένας φιλόσοφος θα μπορούσε να συλλάβει, φράση που μόνον ένας ποιητής θα μπορούσε να νιώσει και να εκστομίσει. Μέγας ποιητικός στοχαστής στα μάτια μου ο Αξελός, περιφερόμενος στην αναζήτηση αδιανόητων κόσμων, δονούμενος πάνω στις λέξεις οι οποίες “για τον ποιητή είναι καράβια που κάνουν πολύ μακρινά ταξίδια” όπως είπε ο Γιώργος Σεφέρης.

Στην κουβέντα μας ανέφερε ως “μεγαλύτερους ποιητές των μοντέρνων εποχών” τον Αρθούρο Ρεμπό και τον παλαιότερο Φρήντριχ Χαίλντερλιν. Ο Ρεμπό θεωρείται σημαντικός εκπρόσωπος του συμβολισμού και εγκατέλειψε την ποίηση σε ηλικία μόλις είκοσι ετών. Άσκησε σημαντική επιρροή στους υπερρεαλιστές. Ο Μπρετόν τον ονόμασε “σουρεαλιστή” και αναφέρεται ότι επηρέασε καθοριστικά ως και την μπητ γενιά, ο δε Καμύ τον αποκάλεσε ποιητή της εξέγερσης. Το όνομα του Ρεμπό και οι στίχοι του ήταν στην πρώτη γραμμή από τους φοιτητές που ξεσηκώθηκαν τον Μάη του '68.

Από την άλλη ο Χέλντερλιν μέγας λυρικός ποιητής, βασανιζόταν από ψυχικό νόσημα και σε ηλικία 32 ετών κλονίστηκε διανοητικά κατοικώντας στα άδυτα της παραφροσύνης μέχρι τον θάνατό του. Έως σήμερα αναφέρεται ως ένας από τους σημαντικότερους της γενιάς του. Μιλώντας για συντριβή ποίησης και ποιητή που φτάνουν σε ύπατο σημείο, ο Αξελός είχε κατά νου ως παραδείγματα τους δύο αυτούς κορυφαίους ποιητές. Και οι δύο, ως έργο αλλά και ζωή, έφτασαν πραγματικά σε ύπατο σημείο.

Στο τόσο σύγχρονο έργο του, γραμμένο προ πενήντα ετών, με τίτλο “Η μοίρα της σύγχρονης Ελλάδας”, συνδέει τον ποιητικό λόγο με τη γλώσσα και τη σκέψη αναγάγοντας αξιακά σε πρώτιστο στοιχείο την “φωνή των ποιητών”. Αναφέρει μεταξύ άλλων τα εξής πικρά: “Είναι αλήθεια ότι η νεοελληνική ποίηση είναι ωραία, το είπαμε ήδη, αλλά αποτελεί πολύ λιγότερο ποιητικό λόγο από ό,τι ένα τραγούδι, μια κραυγή, μια φανταστική προβολή. Κι όμως, υπήρξαν ο Σολωμός και ο Καβάφης και ο Σικελιανός και ο Σεφέρης... οι Νεοέλληνες συλλογίζονται

και δεν σκέπτονται, μιλούν πολύ και δεν έχουν συντεταγμένη γλώσσα, ρωτούν και απαντούν, αλλά χωρίς καμιά συνέχεια, βαδίζουν σε ένα δρόμο, αλλά δεν πορεύονται. Θα περάσουν ποτέ στην πλευρά της σχολής της σκέψης και, ξεπερνώντας τη σκέψη της σχολής, θα αποκτήσουν μήπως και μια μνήμη; Στην Ελλάδα, οι μεγάλες μορφές, οι εκπαιδευτές και τα «παραδείγματα» δεν προσφέρονται σε όσους αναζητούν έναν προσανατολισμό. Η φωνή των ποιητών είναι η μόνη φωνή που ακόμη αξίζει να ακούγεται”.

Η Ποίηση διατρέχει τη σκέψη του, διατρέχει την πορεία της ανθρώπινης σκέψης που μαζί με την τέχνη “θέτουν σε κίνηση τη σκέψη και τον κόσμο, το θείο (ζωντανό ή νεκρό), την φύση, τον άνθρωπο και την ιστορία, στην οποία δεν παύουν να ανήκουν”. “Αυτό που χαρακτηρίζει αποφασιστικώς τα ποιητικά έργα και τα έργα τέχνης, οποιαδήποτε κι αν είναι η φύση τους, είναι ότι ο κόσμος τους είναι στοχευτικώς – αυτό που δεν πάει να πει θεληματικώς – ανοιχτός στον Κόσμο. Εξ ου και η παλλόμενη δύναμή τους”.

Ο Αξελός έλεγε πως “Αυτό που προηγείται της γλώσσας και της σκέψης παραμένει το καίριο πρόβλημα”. Υποστηρίχθηκε ότι η Ποίηση ως νοητική λειτουργία προϋπάρχει της γλώσσας. Είναι – υποθέτω - η Ποίηση, η κινητήρια δύναμη που συνιστά την ουσία του Λόγου, με σχεδίες τις λέξεις που φέρουν νοήματα και κινούνται στα πεδία της έκφρασης, τα οποία εκχωρούνται από τις γλώσσες του κόσμου. Η έννοια του ποιείν, της ποιητικότητας, θα μπορούσε κάλλιστα να υπάρχει προηγούμενη της γλώσσας και της σκέψης. Αλλά αυτή είναι απλώς μια υπόθεση και το πρόβλημα παραμένει βεβαίως αναπάντητο.

“Με λογισμό και μ’ όνειρο” είπε ο Διονύσιος Σολωμός ότι παράγεται το ποιητικό έργο. Θεωρώ ότι πράγματι το όνειρο, οι εικόνες πριν τις λέξεις, το ασυνείδητο, είναι σημαντικό μέρος μιας συστοιχίας στην ποιητική διεργασία, ως πρόκληση γραφής για τον ποιητή, αλλά και ως αποτέλεσμα της πρόσληψης του ποιήματος από τον αναγνώστη. Για αυτό το συστατικό της Ποίησης, έγραψε ο Αξελός: «πρέπει να μοχθήσουμε να σώσουμε το όνειρο, αφού δεν μπορούμε να το πραγματοποιήσουμε. Όλοι κινούμεθα και από διάχυτα όνειρα. Τα όνειρα δεν νομίζω ότι είναι ψυχολογικά φαινόμενα ή στενά φροϋδιανά. Τα όνειρα τα ίδια είναι τα ανοίγματα της ζωής μας. Ίσως θα είχαμε να μάθουμε περισσότερα πράγματα από τα όνειρά μας”.

Όταν ο Αξελός μιλάει για την Ποίηση ως μονοδιάστατο λογοτεχνικό είδος, χωρίς τη διάσταση της ποιητικότητας, την χαρακτηρίζει είδος νεκρό, όπλο ανεπαρκές για το άνοιγμα στην ποιητικότητα και αναφέρει: “Δεν είναι ούτε οι υπάρχοντες ποιητές που μπορούν να σκεφθούν τη γλώσσα της σκέψης, γιατί επιδίδονται, δικαίως, στον τομέα ποίηση αυτού που σήμερα ονομάζεται λογοτεχνία. Δεν είναι ούτε αυτοί που φαντάζονται ότι αγωνίζονται κατά της γλώσσας που μπορούν να την σκεφθούν, ούτε εκείνοι που, πεισματικά, θέλουν να ξανα - ανακαλύψουν μία. Αλλά αυτοί, οι πολύ ολιγάριθμοι, που ακολουθούν το μονοπάτι της ιστορικο - θεωρησιακής σκέψης και αυτοί που ανοίγονται στην ποιητικότητα και όχι πια στην ποίηση, που είναι είδος νεκρό. Δηλαδή: αυτοί που δεν γίνονται ακόμα εισακουστοί. Κι ακόμα αυτοί που – η τεχνική και οι μάζες – μεταμορφώνουν τώρα τη γλώσσα σε κάτι για το οποίο δεν έχουμε ακόμα όνομα”.

Η ποιητικότητα εδώ επιζητεί της Ποίησης, όσοι ανοίγονται σε αυτήν θα μεταμορφώσουν τη γλώσσα σε κάτι που θα ονοματίσουμε αργότερα. Η ποιητικότητα αποτελεί το άνοιγμα, που επέλεξαν οι “ολιγάριθμοι που δεν γίνονται ακόμα εισακουστοί ” και είναι αυτοί μόνον “που μπορούν να σκεφθούν τη γλώσσα της σκέψης”. Προφανές, ότι ο Αξελός συγκαταλέγεται στους “μη εισακουστούς ολιγάριθμους”. Και ίσως εύλογο το ερώτημα, σε ποιούς θα έπρεπε να είναι εισακουστοί αυτοί οι ολιγάριθμοι “που ανοίγονται στην ποιητικότητα”; Και αν γίνονταν εισακουστοί, σε τι θα άλλαζε άραγε η πορεία της φιλοσοφικής σκέψης, με ποιές επιπτώσεις στη μοίρα του ανθρώπου; Η λέξη “ακόμα”, προσδίδει στον λόγο του μια απόχρωση ελπίδας, υπονοεί ότι οι ολιγάριθμοι θα γίνουν κάποτε εισακουστοί, όπως κάποτε θα προχωρήσει και η μεταμόρφωση της γλώσσας σε αυτό το κάτι για το οποίο θα εφεύρουμε ένα όνομα.

Από την ποιητικότητα, και πάλι στην Ποίηση. Ο Αξελός απευθυνόμενος στον νέο φιλόσοφο που ξεκινά τώρα το μοναχικό ταξίδι στον κόσμο του στοχασμού, επικαλείται και πάλι το άνοιγμα στην Ποίηση, λέγοντάς του πως πρέπει “να ανοιχτεί στη σκέψη, στα κείμενα και στο κίνημα της σκέψης, στην ποίηση που διατρέχει κάθε τέχνη και να ζήσει και να πει αυτό που τον εμψυχώνει και τον συνθλίβει ατομικά και κοινωνικά”. Η Ποίηση λοιπόν διατρέχει κάθε τέχνη και με το άνοιγμα του νέου φιλοσόφου στην Ποίηση, αυτός θα εμψυχωθεί – δείτε τη δύναμη της λέξης – και θα συνθλιβεί ατομικά και κοινωνικά.

Ο νέος στοχαστής, καλείται να πει στους συνανθρώπους του αυτό που τον κάνει να ζήσει, να ζήσει τη δύναμη, αλλά και τη συντριβή. Και οδηγείται μέσα από τον λόγο του Αξελού εκεί που δεν χωρούν απορίες, εκεί που χωρούν όλες οι απορίες του ανθρώπινου νου. Εκεί που η αναίρεση κάθε αλήθειας είναι κάτι αυτονόητο για κάθε γενναίο στοχαστή. Εκεί που η παλλόμενη δύναμη των ποιητικών έργων ανοίγει τις πόρτες για νέες κατακτήσεις της ανθρώπινης σκέψης.

Το μυστήριο της δημιουργίας, το τι συμβαίνει ακριβώς τη στιγμή της έμπνευσης κατά την παραγωγή του ποιητικού έργου, είναι ένα ερώτημα διαρκές το οποίο δεν έχει απαντηθεί.

Οι περισσότεροι ποιητές δηλώνουν ότι δεν έχουν συνείδηση του τι ακριβώς συμβαίνει και ως εκ τούτου αδυνατούν να το περιγράψουν. Θεωρώντας τον Αξελό και ποιητή, με την λογοτεχνική έννοια, αλλά και με αυτήν του ποιείν, της δημιουργίας μέσα από την ποιητικότητα, τον ρώτησα αν έχει ακριβή συνείδηση του τι συμβαίνει τις στιγμές της δημιουργίας. Η απάντηση χαρακτηριστική του τρόπου σκέψης του. Προτίμησε να μιλήσει όχι για δημιουργία, αλλά “για παραγωγή, μια παραγωγή που δεν υπακούει στον οικονομισμό, αλλά ξετυλίγεται ποιητικά”. Για να καταλήξει: “Η σκέψη και ο δρόμος της, είναι πολύ ισχυρότερα από αυτό που ονομάζουμε συνείδηση”.

Όλοι οι στοχαστές μπαίνουν στην περιπέτεια της αναζήτησης της αλήθειας. Αρκετοί από αυτούς είχαν τη δύναμη να αποδεχθούν την μη μοναδικότητα και το αενάως αυτοαναιρούμενο της αλήθειας. Ο Αξελός προχωρεί πέρα από την παραδοχή αυτή. Μας λέει ότι “το παιχνίδι της περιπλάνησης κάνει να εμφανίζονται, να εξαφανίζονται και να ξαναγεννιούνται όλες οι αλήθειες”. Θεωρεί την αλήθεια “πάντα προβληματική... σαν κυρίαρχη μορφή μιας περιπλάνησης”. Το προβληματικό της αλήθειας και το παιχνίδι της περιπλάνησης, όπως έχουν καταγραφεί στο έργο του Αξελού νομίζω πως δίνουν την απάντηση σε κάθε πιθανό ερμηνευτικό αδιέξοδο για όσα προαναφέρθηκαν.

Θέλω να εκφράσω την ευχή, να γίνει κάποτε μια συστηματική διερεύνηση των εννοιών της Ποίησης και της ποιητικότητας στο έργο του μεγάλου μας στοχαστή.

Κλείνοντας, παραθέτω το ποίημα υπό τον τίτλο Ανάγνωση που αφιέρωσα στον Κώστα Αξελό, από την συλλογή μου Σχεδίες των

εκδόσεων Καπόν:
Πώς διαβάζεις πατέρα
- του είπα -
οι νεκροί δεν έχουν μάτια
ούτε χρειάζονται το φως

Που να σου εξηγώ
- απάντησε -
για τη δύναμη της συνήθειας
τη μέθεξη της γνώσης...

και άλλαξε σελίδα

Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας.

* Όλες οι αναφορές σε “ρήσεις” του Κ. Αξελού, προέρχονται από την συνέντευξη που περιέχεται στο βιβλίο μου “Το σπασμένο παιχνίδι – Κώστας Αξελός, η τελευταία συνέντευξη” εκδόσεις Καπόν, 2011.